

Dariusz Milewski

Sprawozdanie z X Konferencji Sekcji Archiwów Szkół Wyższych i Instytucji Naukowych SAP w Poznaniu, 24-25 czerwca 2004 r.

Saeculum Christianum : pismo historyczno-społeczne 11/2, 299-304

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

DARIUSZ MILEWSKI

SPRAWOZDANIE Z X KONFERENCJI SEKCJI ARCHIWÓW SZKÓŁ WYŻSZYCH I INSTYTUCJI NAUKOWYCH SAP W POZNANIU, 24-25 CZERWCA 2004 R.

Gospodarzem X Konferencji Sekcji Archiwów Szkół Wyższych i Instytucji Naukowych Stowarzyszenia Archiwistów Polskich było Archiwum Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. Obrady konferencji toczyły się w dniach 24-25 czerwca 2004 r. w reprezentacyjnej Sali Lubrańskiego, znajdującej się w Collegium Minus UAM w Poznaniu. Brało w nich udział ponad pięćdziesięcioro przedstawicieli archiwów szkół wyższych oraz instytucji naukowych i kulturalnych z całej Polski, zarówno zrzeszonych w SAP, jak i pozostających poza nim. Tematem tegorocznej konferencji było *Archiwum jako wizytówka macierzystej instytucji*.

Obrady konferencji otworzył o godz. 10.30 w czwartek 24 czerwca dyrektor Archiwum UAM, dr hab. Grzegorz Łukomski, który przewodniczył porannej sesji konferencji. Następnie głos zabrał prorektor ds. studiów doktoranckich i promocji UAM, prof. dr hab. Bogdan Walczak. Podkreślił on rolę Archiwum w strukturze UAM i życzył zebranym owocnych obrad. Po nim głos zabrała dr Hanna Krajewska z Archiwum PAN w Warszawie, przewodnicząca Sekcji Archiwów Szkół Wyższych i Instytucji Naukowych SAP. Z pierwszym referatem merytorycznym wystąpił mgr Dariusz Kwiatkowski z Archiwum PAN w Warszawie. Tematem jego wystąpienia było *Miejsce Archiwum PAN w strukturze Polskiej Akademii Nauk*. Autor przedstawił kształtowanie się zasobu archiwalnego (od 12 mb akt u progu działalności do 2 tys. mb obecnie) oraz wkład Archiwum PAN w tworzenie polskiej metodyki archiwalnej – m.in. sformułowanie już w 1959 r. wytycznych do opracowania spuścizn naukowych – i badania nad dziejami nauki polskiej w XIX i XX w. Wyniki prac badawczych są publikowane w *Biuletynie Naukowym Archiwum PAN*, ukazującym się od 1959 r.

Z kolejnym referatem wystąpiły mgr Anna Krzemińska i mgr Anna Bieniek z Archiwum Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Temat ich wystąpienia brzmiał: *Archiwum Uniwersytetu Śląskiego – organizacja, działalność i miejsce w strukturach Uczelni*. Najpierw przedstawiono historię Archiwum UŚ. Po utworzeniu w 1968 r. Uniwersytetu Śląskiego z Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Katowicach i Filii UJ w Katowicach, istniejące od 1962 r. Archiwum katowickiej WSP kontynuowało swoją działalność w ramach UŚ. Zabezpieczyło ono dokumentację uczelni, które stworzyły UŚ. Obecnie, jako samodzielna jednostka organizacyjna, podlega prorektorowi ds. promocji uniwersytetu, prowadzi działalność archiwalną, informacyjną i usługową. Zakres zbioru to głównie akta

Senatu, przewodów doktorskich i habilitacyjnych, nadawania tytułu profesora, akta studenckie i prace dyplomowe. Łącznie jest to 1,8 tys. mb akt. Od 1999 r. trwa komputeryzacja Archiwum, zaś od 2000 r. udostępnianie prac dyplomowych odbywa się w czytelni ogólnej Biblioteki UŚ. Od 1981 r. Archiwum prowadzi praktyki dla studentów o specjalności archiwalnej.

Następny referat wygłosiła mgr Ewa Micz z Archiwum Politechniki Wrocławskiej. Nosił on tytuł: *Archiwum Politechniki Wrocławskiej jako przykład archiwum uczelni technicznej*. Autorka zauważyła, że archiwum gromadzi akta historyczne, z których korzystają przede wszystkim przedstawiciele nauk humanistycznych. Przedstawiając dzieje powołanego do życia w 1952 r. Archiwum PWr oraz jego zasób, obejmujący oprócz akt studenckich i pracowniczych także fotografie, filmy, medale, odznaczenia, i wydawnictwa jubileuszowe, prelegentka zakończyła konkluzją, iż na bazie materiałów, zgromadzonych w Archiwum PWr, powstało wiele haseł encyklopedycznych i biograficznych. Dotyczy to także prac magisterskich. Zdjęcia i dyplomy z Archiwum pokazywane są na licznych wystawach. Pozwala to stwierdzić, iż Archiwum PWr jest wizytówką swojej uczelni.

Po referacie mgr Ewy Micz nastąpiła półgodzinna przerwa w obradach, po czym jako pierwszy wygłosił swój referat mgr Piotr Wojciechowski z Archiwum miasta stołecznego Warszawy. Tytuł wystąpienia brzmiał: *Archiwum miasta stołecznego Warszawy*. Prelegent przedstawił organizację zarządzania archiwiami stolicy, która uległa zmianie po zmianie ustawy warszawskiej i centralizacji władz miasta w 2002 r. Nakreślił kłopoty, związane z zarządzaniem znaczną liczbą archiwów dzielnicowych, mających akta rozproszone po magazynach w całej Warszawie. Prelegent podkreślił jednakże również pozytywne zjawiska ostatnich lat, jakimi są m.in. sprawne wdrożenie bezdziennikowego systemu kancelaryjnego, dowartościowanie archiwum w oczach innych pracowników zarządu stolicy oraz powstrzymanie wysyłania oryginałów akt do sądów, które prowadziło do utraty przez władze miasta tychże akt.

Kolejny referat, zatytułowany *Miejsce Archiwum w strukturze Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie* wygłosił mgr Dariusz Milewski z Archiwum UKSW. Przedstawił on dzieje powstania Archiwum, utworzonego w 2000 r. wskutek zaleceń pokontrolnych Archiwum Państwowego m. st. Warszawy z września 1999 r. Aż do tego czasu Akademia Teologii Katolickiej, poprzedniczka UKSW (1954-1999), nie posiadała w ogóle archiwum i gromadziła akta w registraturach. Rozrost ATK w latach 90. zmusił jednak władze uczelni do utworzenia Archiwum. Prelegent omówił zasady prawne i praktykę działania Archiwum, podkreślając jego wkład we wdrożenie bezdziennikowego systemu kancelaryjnego w UKSW.

Ostatni referat przed przerwą obiadową wygłosił mgr Adam Cieślak z Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Tytuł wystąpienia brzmiał: *Archiwum wizytówką Uczelni? Z doświadczeń Archiwum UJ*. Autor skupił się na problemie niedoceniaenia pracy i specyfiki archiwum szkoły wyższej, czego wyrazem jest łączenie go – czasami także organizacyjne – z biblioteką szkoły. Tymczasem archiwum nie tylko gromadzi i ewidencjonuje akta, ale jest także placówką naukowo-badawczą, działającą w oparciu o zgromadzone przez siebie zasób oraz instytucją wiary publicznej, wydającą petentom

uwierzytelnione zaświadczenia i odpisy. I nawet tak znane archiwum jak Archiwum UJ, mogące się poszczycić aktami o kilkusetletniej metryce, zatrudnia pracowników na etatach bibliotekarzy. Sytuacja ta utrudnia zatem w znacznym stopniu możliwość mówienia o Archiwum UJ jako o wizytówce uczelni.

Referat mgr. Adama Cieślaka zakończył pierwszą część obrad. Po krótkiej dyskusji i przerwie obiadowej przewodnictwo konferencji objęła dr Hanna Krajewska z Archiwum PAN w Warszawie. Jako pierwszy wystąpił dr hab. Grzegorz Łukomski z Archiwum UAM w Poznaniu, przedstawiając referat pt. *Początki Uniwersytetu Poznańskiego w świetle materiałów AUAM*. Nawiązując do zdobiącej salę obrad kopii obrazu Jana Matejki, przedstawiającej nadanie aktu fundacyjnego Akademii w Poznaniu przez biskupa Jana Lubrańskiego w 1519 r., prelegent przedstawił dzieje szkolnictwa wyższego w Poznaniu, sięgające roku 1519. Były to czasy świetności i upadku Akademii Lubrańskiego oraz działającego od 1573 r. kolegium jezuickiego, pretendującego w latach 1611-1613 do rangi uniwersytetu. Dopiero jednak założenie w 1919 r. Uniwersytetu Adama Mickiewicza przyniosło ożywienie życia uniwersyteckiego w Poznaniu.

Kolejny referat wygłosił mgr Andrzej Szczepaniak z Muzeum Narodowego w Warszawie, pod tytułem *Materiały źródłowe do dziejów Muzeum Narodowego w Warszawie i jego zbiorów zgromadzone we własnym archiwum – wiadomości wstępne*. Przedstawił on najpierw zarys historii MN, poczynsz od utworzenia Muzeum Sztuk Pięknych w Warszawie w okresie zaborów. Następnie w sposób szczegółowy autor omówił zasób archiwum MN w kontekście jego przydatności do badań nad dziejami sztuki oraz życia i działalności naukowców, pracujących w MN (archiwum MN gromadzi spuścizny naukowe po pracownikach).

Temat muzealny kontynuował mgr Tadeusz Grabski z Muzeum Narodowego w Poznaniu. Tematem wystąpienia było *Miejsce i rola zasobu archiwalnego w działalności Muzeum Narodowego w Poznaniu*. Autor przedstawił stuletnią historię Muzeum, utworzonego przez Niemców jako ośrodek krzewienia ich kultury na ziemiach polskich. Po 1918 r. nastąpiła polonizacja zbiorów muzeum. Obecnie zarówno jego dawny charakter, jak i zmiany okresu międzywojennego prześledzić można dzięki materiałom ikonograficznym, fotograficznym i aktowym, zebranych w archiwum Muzeum. Referatowi towarzyszył pokaz slajdów, przedstawiających wybrane przykłady z materiałów archiwalnych Muzeum.

Po ostatniej w pierwszym dniu obrad przerwie z pierwszym referatem wystąpiła mgr Mirosława Szark z Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego. Zajęła się ona nowym i aktualnym problemem, jaki pojawił się przed wszystkimi archiwami w Polsce w okresie przejścia od systemu komunistycznego do członkostwa w Unii Europejskiej, sformułowanym w temacie wystąpienia: *Wykorzystanie zasobu Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego w dobie transformacji w świetle kwerend badaczy polskich i zagranicznych*. Po tym referacie głos zabrał mgr Michał Boksa z Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu. Tematem jego wystąpienia był *Wkład profesorów Jana Leśnego i Wincentego Swobody, pracowników PAN, do rozwoju slawistyki poznańskiej*. Dyskusja, jaka nastąpiła po tym wystąpieniu, zamknęła około godziny 18. pierwszy dzień obrad konferencji.

Następnego dnia, 25 czerwca 2004 r., wznowiono obrady o godzinie 9.30. Przewodnictwo sesji porannej objęła dr Wanda Mróz z Archiwum SGH w Warszawie. Jako pierwsza wygłosiła swój referat mgr Bożena Kwiatkowska z Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Temat wystąpienia brzmiał: *Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika wizytówką swojej Uczelni*. Prelegentka przedstawiła historię i działalność Archiwum UMK począwszy od jego powstania w 1948 r. Obecnie prowadzi ono praktyki dla studentów i dba o utrwalenie ważnych wydarzeń z życia uczelni, gromadząc wycinki prasowe, dotyczące UMK, głównie z prasy regionalnej oraz fotografie. Gromadzone są wywiady i wspomnienia o UMK oraz dokumentacja dźwiękowa od 1971 r. Na koniec prelegentka opisała stronę internetową Archiwum UMK oraz komputerową bazę danych.

Kolejny referat, zatytułowany *Rola Archiwum w Jubileuszu 100-lecia Uczelni*, wygłosiła mgr Dorota Kozielska z Archiwum Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Przechowuje ono informacje o artystach polskich, spuścizny, dokumentację fotograficzną i fonograficzną oraz filmy. Prelegentka szeroko omówiła wystawy, organizowane m.in. w oparciu o materiały archiwalne z okazji 100-lecia ASP. Są to w przeważającej części wystawy malarskie absolwentów i profesorów ASP, organizowane przez wydziały uczelni w oparciu o dokumentację z Archiwum ASP.

Jako następny zabrał głos mgr Józef Malinowski z Archiwum PAN w Poznaniu. Scharakteryzował on zbiór Archiwum, odnoszący się do dziejów nauki XIX i XX w. w Poznaniu. Pracownicy Archiwum od początku podejmowali działalność naukową, głównie z zakresu biografistyki. Archiwum PAN w Poznaniu uczestniczy w pracach nad wykazem uczonych polskich od XVI do połowy XX w. Oddział poznański PAN sporządził m.in. kartoteki członków Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Od 1994 r. Archiwum prowadzi też praktyki studenckie dla słuchaczy UAM.

Ostatni referat w sesji porannej wygłosiła mgr Izabela Kwiatkowska z Archiwum PAN w Warszawie. Jego tematem była *Działalność Archiwum Polskiej Akademii Nauk na niwie popularyzatorskiej*. Prelegentka zaczęła od podkreślenia roli archiwaliów jako bazy źródłowej. Stąd potrzeba popularyzacji zasobu, która jest realizowana w Archiwum PAN w Warszawie. Pierwszy pokaz dokumentów odbył się wiosną 1959 r., z okazji pięćciolecia pracy Archiwum. Obecnie co roku Archiwum PAN organizuje około trzech ekspozycji, pomimo braku własnej sali wystawowej. Archiwum PAN współpracuje w dziedzinie wystawienniczej m.in. z Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie oraz Muzeum Historycznym m. st. Warszawy. Organizowane są cykle lekcji muzealnych dla młodzieży, związane z pokazywanymi archiwaliami. Archiwum dąży do utrwalenia imprez i wystaw, publikując materiały pokonferencyjne czy albumy.

Po wystąpieniu mgr. Izabeli Kwiatkowskiej zarządono przerwę, po czym wznowiono sesję pod przewodnictwem mgr. Adama Cieślaka z Archiwum UJ w Krakowie. Jako pierwsza zabrała głos mgr Barbara Ludwiczak z Archiwum Akademii Rolniczej im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu. Przedstawiła ona krótki zarys dziejów Akademii i jej Archiwum. Działa ono od 1956 r. w Wyższej Szkole Rolniczej w Poznaniu, przekształconej w 1972 r. w Akademię Rolniczą. Jako jednostka wydzielona, Archiwum od 1982 r.

podporządkowane jest zastępcy dyrektora ds. administracyjnych. Prelegentka przedstawiła dobre warunki lokalowe Archiwum, które od lutego 2003 r. ma nową siedzibę o powierzchni 270 m², w tym 183 m² magazynów i 32 m² pokoiów biurowych.

Z kolei głos zabrała mgr Anna Domalanus z Archiwum UAM, wygłaszając referat na temat *Archiwum Uniwersytetu im. A. Mickiewicza i jego działalność w odbiorze zewnętrznym*. Archiwum UAM działa 47 lat. Początkowo negowano sens jego istnienia, nie mając zrozumienia dla „starych papierów”. Obecnie Archiwum jest doceniane jako źródło informacji o dziejach UAM, ale jego potrzeby materialne są lekceważone. Prelegentka zauważyła, iż wielkość i ranga zasobu kształtują wizerunek Archiwum i postrzeganie pracy archiwistów. Archiwiści niosą pomoc czytelnikom w wyszukiwaniu materiałów, sugerując kierunki poszukiwań. Realizują zasadę „Archiwum przyjazne dla użytkownika”, redukując do minimum przepisy prawne, ograniczające dostęp do dokumentów.

Następny referat wygłosiła dr Wanda Mróz z Archiwum Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie. Jego tematem było *Archiwum jako instytucja kultury historycznej*. Ponieważ istnienie archiwów zależy od otoczenia, trzeba zwalczać negatywny wizerunek, w jakim są postrzegane archiwa zakładowe, np. uczelniane. Ważna jest rola archiwów jako miejsc pamięci. W Polsce archiwa mają długą tradycję, sięgającą Rzeczypospolitej szlacheckiej. W okresie zaborów archiwa w kraju postrzegane były jako instytucje zaborcy, za to emigracyjne archiwa rodowe cieszyły się dużą estymą. Po 1918 r. stworzono sieć archiwów państwowych. Na uczelniach promowanie i popularyzacja archiwaliów odbywa się z okazji jubileuszy, prac biograficznych itp. Archiwa współpracują z muzeami, organizują sympozja, będące okazją do zapoznania się z różnymi typami akt. Od archiwów oczekuje się dostarczenia szybkiej informacji, a one same stają się instytucjami zaufania publicznego. Prelegentka podsumowała wystąpienie stwierdzeniem, że archiwiści dbają o zachowanie świadomości historycznej narodu.

Z ostatnim referatem wystąpiła dr Hanna Krajewska z Archiwum PAN w Warszawie. Tematem jej wystąpienia były *Europejskie Stowarzyszenia Archiwalne*. Prelegentka omówiła organizację i działalność stowarzyszeń archiwalnych w Unii Europejskiej, gdzie – oprócz Litwy – w każdym kraju działają stowarzyszenia archiwistów. Opisała ich strony internetowe i omówiła liczebność poszczególnych stowarzyszeń. Większość stowarzyszeń jest podzielona na sekcje – wynika to ze struktury Międzynarodowej Rady Archiwalnej, która ma 9 sekcji i 17 komitetów oraz 11 filii (regionów). Podział na sekcje uwarunkowany jest zasobami archiwalnymi (sekcja archiwów miejskich, uniwersyteckich itd.), albo zadaniami (sekcja edukacji, konserwacji itp.). Podziały te zwykle mieszają się i w jednym stowarzyszeniu bywają oba typy sekcji. Tylko w Polsce SAP ma podział na oddziały, które powielają strukturę archiwów państwowych. Prelegentka omówiła na koniec portale internetowe, poświęcone stowarzyszeniom archiwistów. W UE są dwa takie portale: UNESCO i EAN (European Archival Network). Na stronie internetowej umieszcza się zwykle wykaz członków stowarzyszenia, jego statut oraz nowości i kronikę działalności.

Po wystąpieniu dr H. Krajewskiej nastąpiła dyskusja, podsumowująca obrady konferencji. Poruszono w niej m.in. problemy docenienia archiwistów przez ich przełożonych

oraz ludzi ze środowiska ich zakładów pracy, a także metodę obrad konferencji (odrzucono propozycję obrad w sekcjach i zwoływania ogólnych zebrań tylko na początku i na końcu konferencji). Pojawiła się też kwestia istoty działalności SAP – czy staje się on związkiem zawodowym, czy też może dopuszczać do swego grona osoby sympatyzujące i zainteresowane problematyką archiwalną, jak studenci. Sprowokowała ona dyskusje nad proponowanym przez Zarząd SAP projektem Regulaminu Sekcji Archiwistów Instytucji Naukowych i Kulturalnych SAP i – co za tym idzie – kształtem Sekcji.

Na tym dyskusja dobiegła końca. Gospodarz konferencji, dr hab. Grzegorz Łukomski ogłosił zamknięcie obrad. Kończącym akcentem tegorocznej konferencji było zwiedzanie Archiwum Akademii Rolniczej im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu, na które udała się większość uczestników zjazdu.